

Onderzoeksflits

Atlas voor gemeenten 2020

Thema Sport
De positie van Utrecht uitgelicht

Colofon

uitgave

Onderzoek & Advies
Gemeente Utrecht
030 286 1350
onderzoek@utrecht.nl

internet

www.utrecht.nl/onderzoek

rapportage

Bianca Ploeg, Robert Selten

informatie

Bianca Ploeg, b.ploeg@utrecht.nl
Robert Selten, r.selten@utrecht.nl

foto omslag

Anton van Daal, beeldbank gemeente Utrecht

bronvermelding

Het overnemen van gegevens uit deze publicatie is toegestaan met de bronvermelding:
afdeling Onderzoek & Advies, gemeente Utrecht

19 november 2020

Samenvatting

In de *Atlas voor gemeenten* worden jaarlijks de 50 grootste gemeenten van Nederland op allerlei punten met elkaar vergeleken. Dit jaar is er naast de vaste indicatoren speciaal aandacht voor sport.

- Utrecht is na Amersfoort de gemeente waar het **meest** wordt **gesport**.
- Utrecht staat op plek 42 voor **aanbod van georganiseerde sport** en op plek 12 voor **deelname aan georganiseerde sport**.
- Utrecht staat op plek 46 voor **aanbod van ongeorganiseerde sport** en op plek 3 voor **deelname aan ongeorganiseerde sport**.
- De samenhang tussen aanbod van sport en deelname aan sport is minder sterk dan verwacht (dit blijkt uit analyse van aanbod en deelname in alle gemeenten van Nederland).
- Utrecht neemt de 8e positie in op de ranglijst van ervaren gezondheid. Er is op gemeenteniveau een duidelijk verband tussen hoge sportdeelname en het ervaren van een goede gezondheid en lage zorgkosten.
- Net als voorgaande jaren neemt Utrecht de 2e positie in op de **woonaantrekkelijkheidsindex**, na Amsterdam en voor Amstelveen.
- Utrecht is licht gestegen op de **sociaal-economische index**, van de vierde naar de derde positie. Op de eerste en tweede positie staan Amstelveen en Haarlemmermeer. Utrecht is de enige G4-stad in de top-15.

Top-5 op totale deelname aan sport

Positie	Stad
1	Amersfoort
2	Utrecht
3	Breda
4	Nijmegen
5	Leiden

Top-5 op woonaantrekkelijkheidsindex

Positie	Stad
1 ▶	Amsterdam
2 ▶	Utrecht
3 ▶	Amstelveen
4 ▶	Haarlem
5 ▲	Amersfoort

Top-5 op sociaal-economische index

Positie	Stad
1 ▲	Amstelveen
2 ▼	Haarlemmermeer
3 ▲	Utrecht
4 ▼	Amersfoort
5 ▲	's-Hertogenbosch

Bron: Atlas voor gemeenten 2020

1 Sport

De *Atlas voor gemeenten* heeft dit jaar als thema *sport*. Sport raakt aan sociale cohesie, leefbaarheid en gezondheid en is daarmee van groot maatschappelijk belang. In dit themanummer wordt de relatie tussen sportaanbod en sportdeelname in de 50 grootste gemeenten van Nederland in beeld gebracht en in verband gebracht met gezondheid.

Sportindex

Speciaal voor deze editie van de Atlas is een sportindex ontwikkeld, bestaande uit twee pijlers: sportaanbod en sportdeelname. Binnen elke pijler is onderscheid gemaakt tussen georganiseerde sport en ongeorganiseerde sport. Om georganiseerd in verenigingsverband te kunnen sporten zijn sportaccommodaties nodig, zoals tennisbanen en voetbalvelden. Voor ongeorganiseerde sport (zoals fietsen en hardlopen) speelt de inrichting van de openbare ruimte een rol.

In dit themanummer van de Atlas worden uitsluitend fysieke activiteiten als sport geteld. Denksport, sportvissen, e-sports en gemotoriseerde sport zijn niet meegenomen.

Pijler 1: sportaanbod

Aanbod van georganiseerde sport

De subindex voor het aanbod van georganiseerde sport is gebaseerd op de aanwezigheid van diverse typen sportaccommodaties. Gemeenten buiten de Randstad hebben relatief veel accommodaties voor georganiseerde sport. In de lijst van de vijftig grootste gemeenten staan de vier grote steden in de onderste regionen. Utrecht staat op plek 42, daarna volgen Den Haag (plek 43), Rotterdam (plek 48) en Amsterdam (plek 50). Een verklaring hiervoor kan zijn dat de ruimte in stedelijke gebieden schaarser is.

Aanbod van ongeorganiseerde sport

De subindex voor het aanbod van ongeorganiseerde sport is gebaseerd op het aanbod van fitness-faciliteiten, het aantal strekkende kilometers fiets- en voetpaden en buitenweggetjes, de afstand tot groen en water (zoals een park, plantsoen of bos) en het aantal hardloopevenementen en toertochten. De verschillen binnen Nederland zijn groot. Arnhem voert de lijst aan voor wat betreft aanbod van ongeorganiseerde sport. In de Randstad is het aanbod relatief klein. Ook hier staan de G4-gemeenten onderaan de lijst, met Utrecht op plek 46.

Pijler 2: sportdeelname

Deelname aan georganiseerde sport

De subindex voor deelname aan georganiseerde sport is gebaseerd op het aantal sportbondleden. Deelname aan georganiseerde sport is relatief groot in delen van de Randstad, al is Utrecht de enige van de G4 die hoog op de lijst staat (plek 12).

Deelname ongeorganiseerde sport

De laatste subindex is de deelname aan ongeorganiseerde sport. Deze is gebaseerd op drie componenten: fitness, hardlopen en wielrennen. De gemeente Nijmegen scoort het best op deelname aan ongeorganiseerde sport, gevolgd door Groningen en Utrecht. Utrecht kent – net als Nijmegen en Groningen – vooral een bovengemiddeld aantal wielrenners.

Van aanbod naar deelname

Minder sterke samenhang tussen aanbod en deelname in georganiseerde sport

Onderzoekers van de Atlas geven aan dat er samenhang is tussen het aanbod en de deelname van georganiseerde sport, maar dat deze minder sterk is dan verwacht. Utrecht is hier een sprekend voorbeeld van: ondanks het relatief geringe aanbod van georganiseerde sport, kent Utrecht juist veel sportdeelnemers op dit vlak. Er zijn ook gemeenten met veel aanbod, maar relatief weinig deelname. Sportdeelname hangt ook samen met kenmerken van de bevolking, zoals de sociaal-economische positie van inwoners.

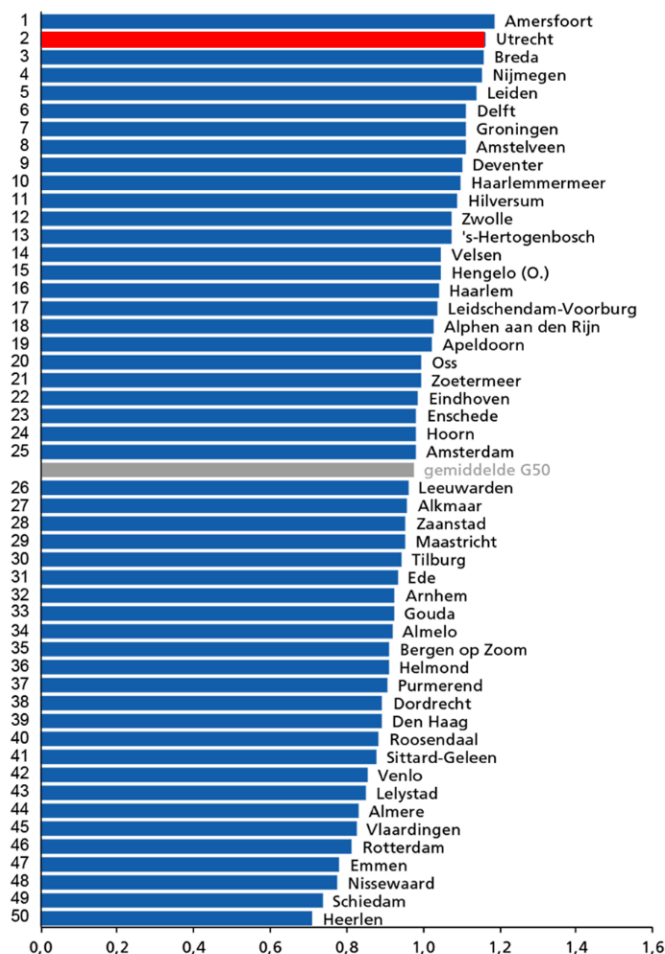
Bevolkingskenmerken spelen duidelijke rol in sportdeelname bij ongeorganiseerd sporten

De aantrekkelijkheid van de openbare ruimte en de aanwezigheid van voldoende toertochten en hardloopevenementen lijken niet zozeer bepalend voor mensen om daadwerkelijk te gaan wielrennen of hardlopen. Ook hier lijken bevolkingskenmerken een bepalende rol te spelen: er is meer deelname aan ongeorganiseerde sport in gemeenten met een relatief jonge bevolking, weinig laagopgeleiden, weinig huishoudens in armoede en een hoge score op de sociaal-economische index. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen of het aanbod voor specifieke groepen wel bepalend is voor deelname.

Utrecht op tweede plek in ranglijst sportdeelname

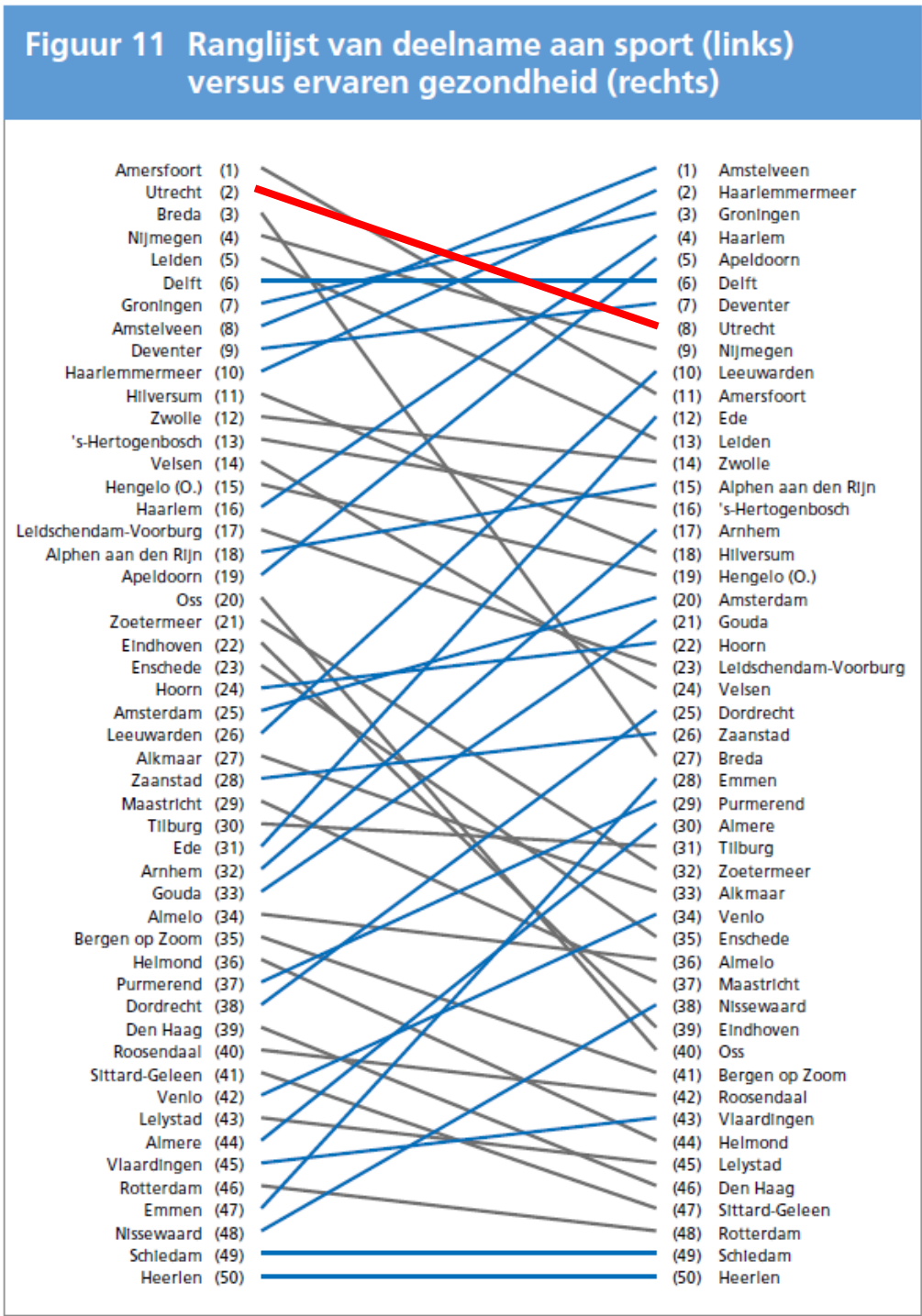
Als de deelname aan georganiseerd en ongeorganiseerd sporten wordt samengenomen, dan komt Amersfoort als dé sportiefste stad van Nederland naar boven, gevolgd door Utrecht en Breda.

De totale deelname aan sport in de vijftig grootste gemeenten (georganiseerd en ongeorganiseerd)

Utrecht kent een achtste positie op ranglijst ervaren gezondheid

In de Atlas wordt de totale deelname aan sport (georganiseerd en ongeorganiseerd) in verband gebracht met gezondheid. Opvallend is het duidelijke verband tussen deelname aan sport enerzijds en gezondheid en zorgkosten anderzijds. Als relatief veel inwoners van een gemeente sporten, ervaart een groot aandeel van de inwoners een goede gezondheid en zijn de zorgkosten lager. Utrecht staat op plek 8 in de ranglijst van ervaren gezondheid en scoort zoals genoemd hoog op sportdeelname. Dat hoge sportdeelname gelijk opgaat met een goede ervaren gezondheid geldt overigens niet voor alle gemeenten. Er zijn ook andere aspecten die samenhangen met de ervaren gezondheid, zoals leefstijl, leeftijd, inkomen en migratieachtergrond. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen in welke mate gezondheidsverschillen te wijten zijn aan sportdeelname.

Bron: Atlas voor gemeenten 2020

En verder ...

- staat Utrecht op plek 2 in de ranglijst van het aandeel wekelijkse sporters;
- staat Utrecht op plek 1 wat betreft het aandeel inwoners dat voldoet aan de beweegnorm;
- scoort Utrecht positief in de ranglijst voor het aandeel inwoners met overgewicht (plek 50) en obesitas (plek 48);
- staat Utrecht op plek 2 voor aandeel inwoners dat lid is van een sportvereniging in de leeftijds-categorie 25 tot 45 jaar, maar op plek 35 voor het aandeel 65-plussers dat lid is van een sport-vereniging;
- staat Utrecht op plek 40 voor wat betreft de werkgelegenheid in sport;
- staat Utrecht op plek 5 op de voetbalindex, welke kijkt naar de aanwezigheid en het succes van profvoetbalclubs.

2 Woon aantrekkelijkheid

De woon aantrekkelijkheidsindex laat zien hoe aantrekkelijk een gemeente gevonden wordt om in te wonen. De woon aantrekkelijkheid is gemeten aan de hand van een index waarin acht factoren zijn opgenomen. Deze factoren zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Utrecht op 2e positie woon aantrekkelijkheid

- Utrecht bekleedt, net als voorgaande jaren, de 2e positie op de totale **woon aantrekkelijkheids-index** en komt na Amsterdam. De derde positie is voor Amstelveen. De top-3 is vanaf 2013 ongewijzigd.
- De totale index is opgebouwd uit acht factoren. In de vergelijking van de acht grootste gemeenten van Nederland (qua inwonertal) valt op dat:
 - Utrecht van deze acht gemeenten het gunstigst scoort op het gebied van **veiligheid** (indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen).
 - Utrecht het op één na gunstigst scoort wat betreft **cultureel aanbod** (podiumkunsten). Utrecht komt na Amsterdam.
 - Utrecht het gunstigst scoort (van deze acht gemeenten) wat betreft **nabijheid van natuurgebieden**. Van de 50 grote gemeenten neemt Utrecht de 2e positie in, na Zwolle en voor Amersfoort.
 - Utrecht de 2e positie inneemt wat betreft **bereikbaarheid van banen**, na Amsterdam. Vorig jaar stond Utrecht nog op de 3e positie en Den Haag op de 2e positie.
 - Utrecht op het gebied van **culinaire kwaliteit** op de 26e positie staat. Dit is een stuk lager dan de andere G4-steden.
 - het **historisch karakter** van Utrecht terugkomt in de 6e positie wat betreft het aandeel woningen dat vóór 1945 is gebouwd. De 1e positie wordt ingenomen door Haarlem.

Positie van 8 grootste gemeenten binnen woon aantrekkelijkheidsindex 2020 (tussen haakjes 2019)

stad	totale index	1. bereikbaarheid banen	2. cultureel aanbod	3. veiligheid	4. koopwoningen	5. nabijheid natuur	6. culinaire kwaliteit	7. Universiteit	8. historisch karakter
Amsterdam	1 (1)	1 (1)	1 (1)	50 (50)	50 (50)	11 (11)	1 (1)	1 (1)	2 (2)
Rotterdam	16 (12)	13 (9)	21 (20)	49 (49)	49 (49)	24 (24)	4 (5)	3 (3)	7 (7)
Den Haag	9 (6)	4 (2)	14 (12)	46 (46)	45 (45)	32 (32)	17 (14)	12 (12)	4 (4)
Utrecht	2 (2)	2 (3)	2 (2)	20 (20)	40 (41)	2 (2)	26 (24)	1 (1)	6 (6)
Eindhoven	14 (13)	27 (27)	9 (7)	47 (48)	41 (40)	26 (26)	8 (15)	3 (3)	33 (33)
Groningen	27 (28)	42 (42)	4 (9)	42 (45)	46 (47)	15 (14)	27 (21)	3 (3)	9 (9)
Tilburg	24 (21)	29 (28)	17 (13)	41 (42)	34 (34)	25 (25)	35 (31)	3 (3)	29 (29)
Almere	36 (41)	19 (25)	50 (50)	21 (23)	3 (4)	14 (15)	42 (44)	12 (12)	49 (49)

1. Indexcijfer voor aantal banen dat binnen acceptabele tijd te bereiken is (per auto en OV); 1=hoogste aantal, 50=laagste aantal.

2. Jaarlijks aantal uitvoeringen in de podiumkunsten per 1.000 inwoners; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

3. Samengesteld indexcijfer op basis van geweldsmisdrijven en vernielingen; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

4. Aantal koopwoningen als percentage van de woningvoorraad; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

5. Nabijheid van natuurgebieden.

6. Indexcijfer voor de kwaliteit van de restaurants in de gemeente; 1=hoogste kwaliteit, 50=laagste kwaliteit.

7. Aanwezigheid van een universiteit.

8. Percentage vooroorlogse woningen (met bouwjaar vóór 1945); 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

Bron: Atlas voor gemeenten 2020

3 Sociaal-economische index

De sociaal-economische index geeft de sociaal-economische positie van een gemeente ten opzichte van de andere gemeenten. De index is samengesteld uit acht verschillende factoren. Deze factoren zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Utrecht op 3e positie sociaal-economische index

- Utrecht is op de totale **sociaal-economische index** gestegen van de 4e naar de 3e positie. Op de 1e en 2e positie staan Amstelveen en Haarlemmermeer. Utrecht is de enige G4-stad in de top-10. Amsterdam volgt op de 16e positie.
- De totale index is opgebouwd uit acht factoren. In de vergelijking van de acht grootste gemeenten van Nederland valt op dat:
 - Utrecht van deze acht gemeenten vorig jaar het laagste **werkloosheidspercentage** had en op dit punt is voorbijgestreefd door Tilburg. Van de 50 grootste gemeenten neemt Utrecht de 27e positie in, waar dit een jaar eerder nog de 13e positie was.
 - Utrecht het laagste aandeel **bijstandsgerechtigden** en **arbeidsongeschikten** heeft.
 - Utrecht het op één na laagste aandeel huishoudens heeft met een inkomen dat lager is dan 105% van het **sociaal minimum**. Van de acht grootste gemeenten heeft alleen Almere minder minimahuishoudens.
 - Utrecht van alle G50-gemeenten het kleinste aandeel personen met een **lage opleiding** heeft en de hoogste **netto-arbeidsparticipatie van vrouwen**.

Positie van 8 grootste gemeenten binnen sociaal-economische index 2020 (tussen haakjes 2019)

stad	totale index	1. bijstand	2. werkloosheid	3. arbeidsongeschiktheid	4. armoede	5. lage opleiding	6. participatie vrouwen	7. banen	8. financiële en zakelijke diensten
Amsterdam	16 (15)	42 (42)	42 (44)	9 (9)	49 (49)	4 (4)	8 (12)	3 (3)	2 (2)
Rotterdam	42 (39)	50 (50)	50 (49)	16 (17)	50 (50)	23 (25)	47 (49)	15 (15)	10 (10)
Den Haag	40 (41)	46 (46)	48 (47)	24 (26)	47 (47)	18 (21)	43 (43)	22 (22)	16 (16)
Utrecht	3 (4)	22 (21)	15 (27)	6 (7)	29 (30)	1 (1)	1 (1)	4 (5)	4 (4)
Eindhoven	11 (14)	24 (28)	40 (31)	19 (22)	32 (31)	10 (15)	16 (25)	6 (4)	3 (3)
Groningen	22 (26)	43 (45)	49 (50)	10 (11)	46 (48)	3 (3)	17 (22)	10 (7)	26 (24)
Tilburg	28 (25)	35 (35)	35 (12)	17 (19)	33 (36)	25 (27)	8 (16)	29 (28)	32 (32)
Almere	20 (23)	19 (22)	34 (41)	26 (25)	14 (18)	29 (28)	11 (8)	46 (46)	11 (11)

1. Aantal bijstandsgerechtigden als percentage van de potentiële beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

2. Aantal werklozen als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

3. Aantal arbeidsongeschikten als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

4. Aandeel huishoudens met een inkomen lager dan 105% van het sociaal minimum; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

5. Aantal personen met een lage opleiding als percentage van de beroepsbevolking; 1=laagste aandeel, 50=hoogste aandeel.

6. Aantal werkzame vrouwen als % van de vrouwelijke potentiële beroepsbevolking; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

7. Aantal banen in de gemeente als percentage van de beroepsbevolking; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

8. Aantal banen in financiële en zakelijke diensten als % van het totaal aantal banen; 1=hoogste aandeel, 50=laagste aandeel.

Bron: Atlas voor gemeenten 2020

Bijlage

Positie van Utrecht vergeleken met de 49 grootste gemeenten van Nederland, 2016-2020

In principe geldt: 1=hoogste positie, 50=laagste positie. Indien afwijkend wordt dit vermeld.

indicator	2016	2017	2018	2019	2020
indexcijfer woonaantrekkelijkheid	2	2	2	2	2
indexcijfer sociaal-economische positie	3	3	4	4	3
bevolkingsomvang	4	4	4	4	4
aandeel vergrijzing			50		50
aandeel inwoners met niet-westerse migratieachtergrond	6	6	6		
aandeel eenpersoonshuishoudens	7	7	7		
aandeel banen financiële en zakelijke diensten	7	6	4	4	4
aandeel laagopgeleiden (1)	3	1	1	1	1
aandeel bijstandsgerechtigden (1)	25	24	23	21	22
aandeel werklozen (1)	25	19	13	27	15
aandeel arbeidsongeschikten (1)	8	8	8	7	6
aandeel huishoudens met inkomen <105% sociaal minimum (1)	30	28	30	30	29
aandeel werkzame vrouwen (2)	1	1	1	1	1
aandeel banen binnen acceptabele tijd bereikbaar per OV	3	1	1	1	1
onveiligheid (indexcijfer per 1.000 inw.) (1)	17	20	20	20	20
podiumkunst-uitvoeringen per 1.000 inw.	2	2	2	2	2
indexcijfer voor culinaire kwaliteit	33	29	32	24	26
Huizenprijs (3), gemiddeld per m2	4	4	4	4	4
aandeel vooroorlogse woningen (voor 1945)	6	6	6	6	6
aandeel koopwoningen	40	41	41	41	40

(1) Positie 1 verwijst hier naar het laagste aandeel.

(2) Positie 1 verwijst hier naar het hoogste aandeel.

(3) Positie 1 verwijst hier naar hoogste huizenprijs.

Bron: Atlas voor gemeenten

Gemeenten met meest gunstige woonaantrekkelijkheid in Nederland, 2011-2020

positie	2011	2014	2017	2019	2020
1e positie	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam
2e positie	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Utrecht
3e positie	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen
4e positie	's-Hertogenbosch	Haarlem	's-Hertogenbosch	Haarlem	Haarlem
5e positie	Den Haag	's-Hertogenbosch	Haarlem	's-Hertogenbosch	Amersfoort

Bron: Atlas voor gemeenten

Gemeenten met meest gunstige sociaal-economische positie in Nederland, 2011-2020

positie	2011	2014	2017	2019	2020
1e positie	Haarlemmermeer	Haarlemmermeer	Haarlemmermeer	Haarlemmermeer	Amstelveen
2e positie	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Amstelveen	Haarlemmermeer
3e positie	Utrecht	Utrecht	Utrecht	Amersfoort	Utrecht
4e positie	Amersfoort	Hilversum	Amersfoort	Utrecht	Amersfoort
5e positie	Alphen a/d Rijn	Amersfoort	Breda	Alphen a/d Rijn	's-Hertogenbosch

Bron: Atlas voor gemeenten